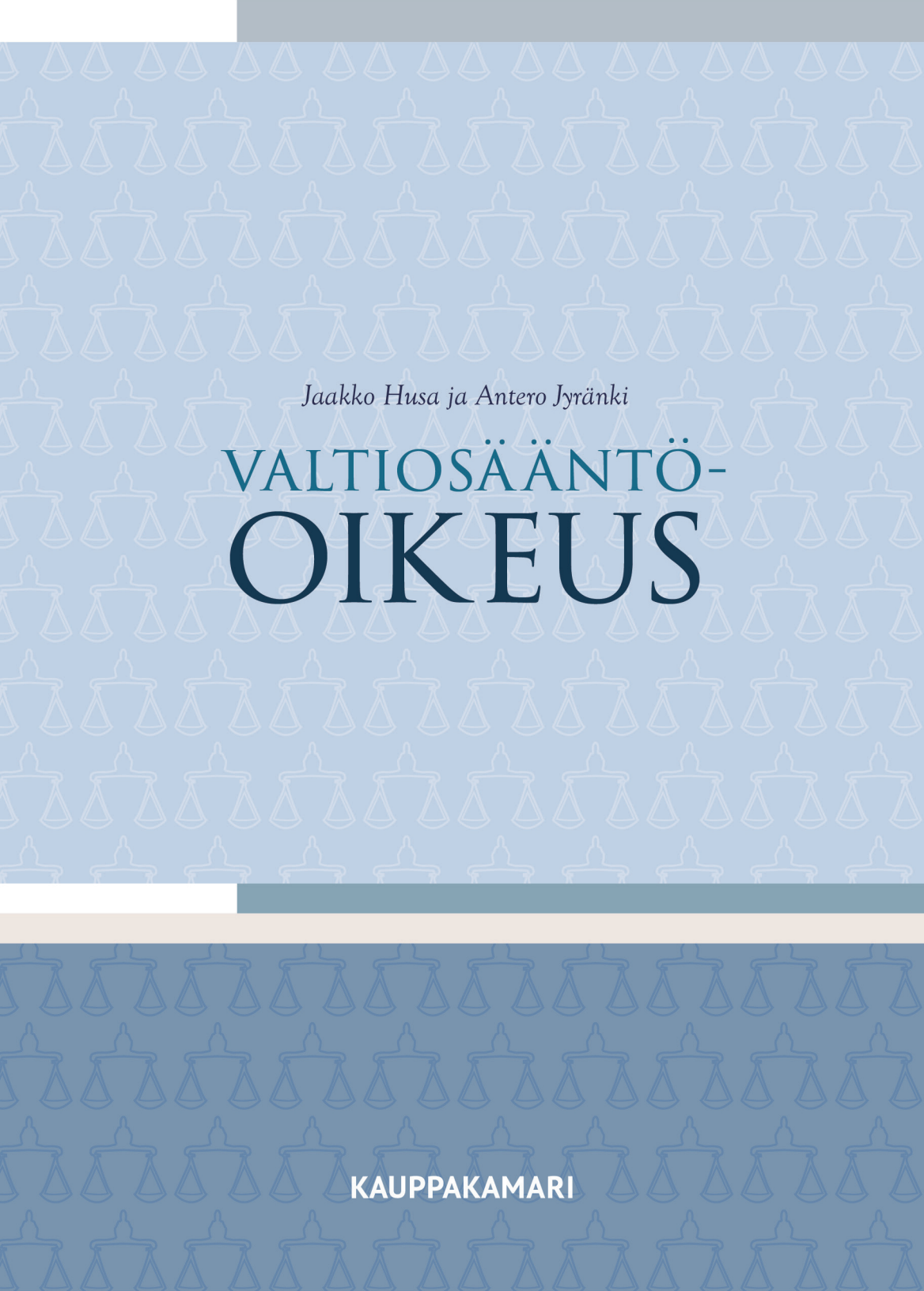

The background of the entire cover is a repeating pattern of white scales of justice on a light blue background. The pattern is dense and covers the entire surface.

Jaakko Husa ja Antero Jyränki

VALTIOSÄÄNTÖ- OIKEUS

KAUPPAKAMARI

Jaakko Husa | Antero Jyränki

VALTIOSÄÄNTÖ- OIKEUS

Systemaattinen yleisesitys Suomen valtiosäännöstä

KAUPPAKAMARI

©2021 Helsingin Kamari Oy ja tekijät
2., uudistettu painos
ISBN 978-952-246-723-2
ISBN 978-952-246-724-9 (Ammattikirjasto)
ISBN 978-952-246-725-6 (sähkökirja)
Kannen suunnittelu: Lumimarja Terttu Rönkkö
Taiton suunnittelu: Maria Mitrunen
Sivunvalmistus: Keski-Suomen Sivu Oy
Hansaprint 2021

Tämä kirja on saatavilla myös KauppakamariTiedon Ammattikirjastossa,
ammattikirjasto.fi.

Kaikki lait, kirjoittamattomat ja
kirjoitetut, tarvitsevat tulkintaa.

THOMAS HOBBS (1588–1679)

[LEVIATHAN, VUODEN 1651 LAITOKSEN NÄKÖISPAINOS
OXFORD, CLARENDON PRESS 1909 s. 212]

Esipuhe	13
Lyhenteet.....	15
1 JOHDANTO	17
1.1 VALTIOSÄÄNNÖN KERROSTUNEISUUS	19
1.1.1 Valtiosääntö ja historia	19
1.1.2 Ruotsinvallan aika.....	23
1.1.3 Autonomiakausi: ennen eduskuntauudistusta (1809–1905).....	27
1.1.4 Eduskuntauudistus 1906	33
1.1.5 Interregnum 1917–1919.....	36
1.1.6 Vuoden 1919 hallitusmuoto, valtiosääntökehitys vuoteen 1980	40
1.1.7 Kokonaisuudistushanke 1970–74	52
1.1.8 Osauudistusten aika 1984–1995	54
1.1.9 Jäsenyys euroopan unionissa	57
1.1.10 Uudella vuosituhanella	61
1.1.11 Hienosäätöä	63
2 VALTIOSÄÄNNÖN PERUSTEET	65
2.1 VALTIO	65
2.1.1 Perinteinen käsitys valtiosta.....	65
2.1.2 Euroopan unioni ja oppi valtiosta.....	67
2.2 PERUSTUSLAKI, VALTIOSÄÄNTÖ, VALTIOSÄÄNTÖOIKEUS.....	69
2.2.1 Perustuslaki ja valtiosääntö.....	69
2.2.2 Poikkeuslakijärjestelmä ja perustuslain joustavuus	71
2.2.3 EU-oikeus ja perustuslaki	73
2.2.4 Valtiosääntöoikeus oikeudenalana.....	75

2.3	PERUSTUSLAIN TEHTÄVÄT JA TULKINTA	81
2.3.1	Perustuslain tehtävistä	81
2.3.2	Perustuslain tulkinnasta	85
2.4	OIKEUSSÄÄNTÖJEN HIERARKIA	90
2.4.1	Teoria	90
2.4.2	Säättämistilanteet	94
2.4.3	Soveltamistilanteet	96
2.5	OIKEUSJÄRJESTELMIEN KESKINÄISET SUHTEET	98
2.5.1	Oikeus systeemiteoriassa	98
2.5.2	Kansallisen ja kansainvälisen oikeuden suhde	100
2.5.3	Kansallisen oikeuden ja Euroopan unionin oikeuden suhde	106
2.5.4	Ahvenanmaan erityisasema	110
2.6	VALTIOSÄÄNNÖN PERUSPERIAATTEET	113
2.6.1	Mitä perusperiaatteilla tarkoitetaan?	113
2.6.2	Yksittäiset perusperiaatteet	116
3	PERUSOIKEUDET	141
3.1	PERUSOIKEUSJÄRJESTELMÄ	141
3.1.1	Lähtökohdat	141
3.1.2	Perusoikeudet ja Euroopan ihmisoikeusjärjestelmä	147
3.1.3	Perusoikeudet ja EU-oikeus	151
3.2	PERUSOIKEUKSIEN YLEISIÄ OPPEJA	156
3.2.1	Perusoikeuksien suojaama henkilöpiiri	156
3.2.2	Perusoikeuksien oikeusvaikutus julkisen vallan toiminnassa	162
3.2.3	Hyvinvointioikeudet	169
3.2.4	Perusoikeuksien rajoittamisesta	173
3.2.5	Perusoikeudet poikkeusoloissa	179
3.3	YKSITTÄISET PERUSOIKEUDET	182
3.3.1	Vapausoikeudet ja oikeusturva	182
3.3.2	Osallistumisoikeudet	206
3.3.3	Yhdenvertaisuusoikeudet	207
3.3.4	Hyvinvointioikeudet	213
3.3.5	Ympäristöperusoikeus – tulevien sukupolvien oikeus?	220

4	VALTION INSTITUUTTIOT JA NIIDEN TEHTÄVÄT	222
4.1	EDUSKUNTA	222
4.1.1	Eduskunnan asema ja tehtävät	222
4.1.2	Eduskunnan valitseminen	225
4.1.3	Eduskunnan toimintajaksot	227
4.1.4	Ennenaikaisten eduskuntavaalien määrääminen	229
4.1.5	Kansanedustajan oikeusasema	232
4.1.6	Eduskunnan toimielimet ja työskentelytavat	241
4.1.7	Eduskunnan tiedonsaantioikeus ja hallituksen poliittinen valvonta	246
4.2	TASAVALLAN PRESIDENTTI	251
4.2.1	Presidentin asema valtiokoneistossa	251
4.2.2	Presidentin valinta	256
4.2.3	Toimivallan tilapäinen siirtyminen, toimikauden ennenaikainen päättyminen	257
4.2.4	Presidentin valtuudet	260
4.2.5	Kytkeytyminen valtioneuvostoon: presidentin päätöksenteko	261
4.2.6	Presidentti ja Parlamentarismi	263
4.2.7	Presidentin poliittinen ja oikeudellinen vastuu	266
4.3	VALTIONEUVOSTO	267
4.3.1	Valtioneuvoston asema valtiokoneistossa	267
4.3.2	Valtioneuvoston muodostaminen	270
4.3.3	Valtioneuvoston ja sen jäsenen ero	279
4.3.4	Pääministerin asema ja tehtävät	281
4.3.5	Valtioneuvoston organisaatio ja päätöksentekotavat	284
4.3.6	Julkinen hallinto valtioneuvoston alaisena	287
4.3.7	Ministerin oikeudellinen vastuu	289
4.4	KUNNALLINEN ITSEHALLINTO	291
4.4.1	Itsehallinnon perustuslaillinen pohja	291
4.4.2	Kunnat ja eurooppalainen peruskirja	296
4.5	SÄÄDÖSVALTA	297
4.5.1	Kansallinen säädösvalta	297
4.5.2	Kansainväliset velvoitteet ja kansallisen säädösvallan käyttö	301
4.5.3	Ylikansallinen säädösvalta	302

4.6	KANSALLINEN LAINSÄÄDÄNTÖMENETTELY	306
4.6.1	Lainvalmistelu ja lainsäädäntöaloite.....	306
4.6.2	Eduskuntakäsittely.....	309
4.6.3	Hallituksen väliintulokeinot.....	311
4.6.4	Lain vahvistaminen ja vahvistamatta jättäminen.....	312
4.6.5	Lain antaminen, julkaiseminen ja voimaantulo.....	314
4.6.6	Säädösten kielet.....	317
4.6.7	Perustuslain säätäminen ja muuttaminen.....	320
4.6.8	Poikkeuslaki.....	323
4.6.9	Lainsäädäntövallan delegoiminen.....	326
4.7	VALTIOLLISET ELIMET JA EUROOPAN UNIONIN SÄÄDÖSVALTA ...	329
4.7.1	EU-säädosehdotusten kansallinen ennakkokäsittely.....	329
4.7.2	EU-direktiivien kansallinen täytäntöönpano.....	334
4.8	FINANSSIVALTA	335
4.8.1	Finanssivalta ja valtiontalous.....	335
4.8.2	Verotusvalta.....	338
4.8.3	Budjettivalta.....	341
4.8.4	Talousarvion ulkopuoliset rahastot.....	347
4.8.5	Valtion omistukset.....	349
4.8.6	Valtiontaloutta koskeva valvontavalta.....	350
4.8.7	Raha- ja valuuttapolitiikan hoitaminen.....	351
4.9	ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka	353
4.9.1	Kansallinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: ala ja tavoitteet.....	353
4.9.2	Ulkoasiat Euroopan unionin järjestelmässä.....	356
4.9.3	Ulkopolitiikka: yhteistoimintaa.....	359
4.9.4	EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: valtioneuvoston osallisuus.....	364
4.9.5	Eduskunta ja ulkoasiat.....	366
4.9.6	Kansainvälisten velvoitteiden valtionsisäinen voimaansaattaminen....	368
4.9.7	Suverenisuusosoikeuksien luovuttaminen kansainvälisellä sopimuksella.....	370
4.9.8	Sotilaallinen toiminta, puolustusvoimien johtaminen.....	375
4.10	SUORA DEMOKRATIA	386
4.10.1	Kansanäänestys.....	386
4.10.2	Kansalaisaloite.....	388

5	OIKEUSVALTIO	391
5.1	OIKEUSLAITOS JA LAINKÄYTTÖ	391
5.1.1	Oikeuslaitos	391
5.1.2	Riippumattomuuden muodot	393
5.1.3	Lainkäytön eurooppalaistuminen ja riippumattomuus	399
5.1.4	Sivujuonne: armahdusvalta ja tuomiovalta	401
5.2	LAILLISUUSVALVONTA	403
5.2.1	Laillisuusvalvonta käsitteenä	403
5.2.2	Ylimmät laillisuusvalvojat	404
5.2.3	Valtioneuvoston oikeuskansleri	406
5.2.4	Eduskunnan oikeusasiamies	408
5.2.5	Hallitukseen kohdistuva valvonta	409
5.2.6	Eduskunnan tutkimusvaliokunnat ja laillisuusvalvonta	411
5.2.7	Euroopan unionin laillisuusvalvonta, Euroopan oikeusasiamies	412
5.2.8	Sivujuonne: yleinen virkavastuu ja sen merkitys	413
5.3	NORMIHIERARKIAN VALVONTA	414
5.3.1	Painopiste ennakkokontrollissa	414
5.3.2	Lakien perustuslainmukaisuuden ennakkovalvonta	418
5.3.3	Lakien perustuslainmukaisuus ja tuomiovalta	428
5.3.4	Maakuntalakien valvonta	439
5.3.5	Lakia alemmanasteisten säädösten valvonta	440
	Säädösluettelo	442
	Oikeustapaukset	446
	Perustuslakivaliokunta-aineisto	448
	Hakemisto	450